

Forslag til revidering ny reindrifftslov

Erstatter rådets forslag:

Sametinget arbeider for en bærekraftig reindrift. Reindriffta er viktig bærer av samisk kultur og språk, og viktig næring for de samer det gjelder. Reindrifftsnaeringen opptar samtidig store arealer, der også andre brukere har sitt virke. Utmarka er gjenstand for utstrakt bruk av tradisjonelle næringer, som sanking og høsting, innlandsfiske, bærsanking, vedhogst, beite for dyr i landbruket og til ulike fritidsformål. Ikke minst finner man andre tradisjonelle næringer, som utmarksnæring som innlandsfiske og bærsanking, hogst og beite for dyr i landbruket. I tillegg er der ulik grad av industri som mineralnæring, vannkraft og infrastrukturbygging som veier og kraftlinjer.

Samtidig som vi skal ha en bærekraftig reindrifftsnaering, har også andre behov på, og rett til å virke i det samme området som reindrifftsnaeringen. Dette gjelder spesielt andre utmarksnæringer, beitenæringer og utmarksbrukere. Disse har levd side om side i generasjoner, og ingen har mer rett til områdene enn noen andre. I mange områder vet man også at reindrifften kom sent inn, og da er det enda viktigere å vise respekt for de aktivitetene som tidligere har vært i området.

Sametinget mener at reindrift er så tett knyttet opp mot annen utmarksnæring, at de er nærmest umulig å skille. Og de er likeverdige, har alltid virket side om side, med samme behov for å bruke områdene til næring. Reindrift- og annen utmarksnæring må dermed være fullstendig likestilte. Man må derfor tilstrebe å ha en felles næringslov for disse utmarksnæringerne.

Om det likevel ikke er ønskelig med en felles lov for alle utmarksnæringer, må man sikre at en revidert reindrifftslov ikke gir utvidede rettigheter ovenfor andre folk og næringer, og at reindrifftsnaeringen og utmarksnæringer generelt skal ha samme beskyttelse gjennom loven.

Sametinget forutsetter at følgende prinsipper settes som grunnlag for en revidert reindrifftslov:

Likeverd, reell medbestemmelse og rettferdig fordeling er bærende prinsipper i Sametingets innspill.

- Likeverd internt i næringen, og mellom næringene og andre interesser.
- Næringenes medbestemmelse over sine beiteområder, og andres medbestemmelse der næringenes hevder rett og har aktivitet.
- Rettferdighet og rettferdig fordeling internt i næringene, og rettferdig bruk av utmarka.

Sametinget velger i denne omgang ikke å ta for seg de interne forholdene i reindrifften, selv om de også bør bli gjenstand for en helhetlig revisjon. Dette vil man komme tilbake til når arbeidet med revidering av reindrifftslov konkret starter opp. Men, det er avgjørende viktig at i ethvert tiltak eller endring internt i reindriffta, som samtidig har påvirkning på samfunnet rundt, så må også samfunnet høres, og ha samme og likeverdige rettigheter og innsigelsesmyndighet som det reindrifftsnaeringen har.

Intern organisering av den samiske reindrifftsnaeringen må også ha legitimitet og anerkjennelse hos næringen selv, og Sametinget forventer at Regjeringen involverer næringen i revidering av bestemmelser som styrer den interne organiseringen.

En revidering av Reindrifftsloven må ha som utgangspunkt at loven skal gi rammer for en levedyktig og bærekraftig næring i fremtiden med god samhandling med det samfunnet næringen er en del av. Reindrifftsnaeringen er en del av storsamfunnets mangfold og reindrifftsnaeringens plikter og rettigheter skal gjenspeile et samfunn som tilrettelegger for utvikling for alle.

Sametinget minner om at Reindrifslovens formål er klar på at loven også skal være til gagn for samfunnet for øvrig, jmf Reindrifsloven §1

«For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig.»

Reindrifsloven gir i større grad samfunnet for øvrig en merbelastning, enn den brukes til involvering, og til å skape likeverd mellom reindrifsnæringen, samfunnet og andre utmarksbrukere. Den gagnar utelukkende reindrifsnæringen, mens samfunnet for øvrig forblir uten medbestemmelse i arealer de eier og bruker. Her har anvendelsen av loven feilet.

Manglende involvering og medbestemmelser for samfunnet for øvrig.

Reindrifsloven er en særlov som i dag ikke reflekterer Plan og bygningslovens formål om å legge til rette for bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Gjennom involvering, samordning og medbestemmelse i Plan og bygningsloven søker man å finne de gode og bærekraftige løsningene for utnyttelse av arealer. Til tross for at reindrifsnæringen er arealkrevende er det gjennomgående i Reindrifsloven at reindrifsnæringen har en rett til å bli involvert i andres disponering av arealer, men ikke en plikt til å involvere samfunnet for øvrig i deres disponering av arealer.

I følge Reindrifsloven § 19 har reindrifsnæringen beiterett på annen utmarksstrekning, herunder også tidligere dyrket mark og slåtteng som ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift. Dette er en rettighet som frarøver fremtidig jordbruksutnyttelse og annen utnyttelse uten både samtykke fra og kompensasjon til rettighetshaverne for denne type arealbeslag. Dette er i tillegg grunnlag for opparbeidelse av ny rett som man ellers ville ha tinglyst i samfunnet for øvrig for, og gjennom en slik prosess blitt stadfestet. Det er med andre ord en rettspraksis som samfunnet for øvrig ikke er kjent med og der samfunnet for øvrig mangler medbestemmelse.

Sametinget er opptatt av at rettigheter konstitueres ved bruk og overtakelse av rettigheter gjennom samtykke. Denne type disposisjonsrett som er tildeles gjennom lov, mot grunneiers samtykke, er ikke innenfor folkets rettsoppfatning. Denne type overtakelse av disposisjonsrett må fjernes i en revidering av Reindrifslov.

Ett annet eksempel er distriktsplaner som involverer beitearealer, flyttleier og annet arealbruk som også påvirker samfunnet for øvrig. Reindrifslovens § 62 anbefaler reindrifsnæringen å sende orientering om dette planarbeidet til fylkeskommuner, kommuner og statsforvalter, men pålegger ikke involvering eller høringer slik man ellers er pålagt ellers i arealsaker. Det samme ser vi når det kommer til gjerder av midlertidig karakter. Selv reingjerder av midlertidig karakter, som omtales i Reindrifslovens § 24, vil det kunne påvirke andre brukere gjennom merbelastning, uten at dette på noe vis er varslet disse brukerne. Det forekommer også ofte at disse midlertidige gjerdene blir mer permanent enn midlertidig. I samfunnet for øvrig er man i det minste pålagt nabovarsel om man skal utnytte areal på annet vis. Gjerder av både midlertidig og permanent karakter er endret bruk av arealet og reindrifsnæringen må pålegges både varslingsplikt men også et minimum av konsekvensutredning for natur og andre brukere dersom tiltak som gjerder og anlegg settes opp. Det er heller ikke noe regelverk for når samfunnet for øvrig kan nekte reindrifsa å sette opp gjerder.

Reindrifsloven § 63 pålegger blant annet grunneier å varsle reindrifsnæringen om tiltak som planlegges og gjennom denne type varsel involvere reindrifsnæringen. Den motsatte veien, fra

reindriftsnæringen til grunneier, er det lite pålegg om å involvere andre rettighetshavere, brukere og interesser når reindriftsnæringen skal gjøre tiltak. I pålegg overfor grunneier ligger det også en plikt å kartlegge hvilke andre interesser som vil være påvirket. I motsatt tilfelle ser vi at reindriftsnæringen ikke har det samme pålegget om å kartlegge hvilke andre interesser som bruker det samme området dem. Det vil være naturlig at det i en revidering av Reindriftsloven også innarbeides en slik plikt for reindriftsnæringen, til både kartlegging av andre brukerinteresser og involvering av disse interessene før tiltak fra reindriftsnæringen igangsettes.

Involvering, samordning og medbestemmelse er viktig for samfunnet som skal tilrettelegge for individet, brukere og rettighetshavere. En særlov som ikke er harmonisert med plan- og bygningsloven og vanlig forvaltningspraksis vil skape konflikter. Dette fordi man da har en gruppe som får lov til å operere utenfor den ordinære måten å handle på og som ikke er pliktig til hverken å involvere eller opplyse om sine tiltak og arealbruk.

Sametinget forventer at en revidering av reindriftsloven ivaretar involvering og medbestemmelse for samfunnet for øvrig, der reindriftsnæringens arealbruk også påvirker andre i samfunnet. Prinsippet om likeverdighet mellom folk og næringer overholdes. Reindriftsloven må harmoneres med Plan- og bygningsloven, slik forslag til ny Mineralloven søker å gjøre. I dag har er det stor disharmoni mellom Reindriftslovens og Plan- og bygningslovens plikter og rettigheter. Dette skaper uforutsigbarhet i arealforvaltningen på lokalt nivå.

Manglende likeverd

Reindriftsnæringen er en viktig del av samisk kultur. Men Sametinget vil også påpeke at den samiske kulturen er mangfoldig, og det fins samiske interesser og rettighetshavere som hverken har den samme beskyttelsen eller lovvernet som denne næringen har. Man må ikke glemme at det er mellom 5 og 10% som er knyttet til reindriften, det resterende samiske samfunnet skal også ha likeverdig rett til å fortsette sin naturbruk. Reindriften er en del av et større samisk interessebilde. I likhet med samfunnet for øvrig, kan ikke samiske eller samenes interesse defineres gjennom kun ei næring eller brukergruppe. Reindriftsnæringens interesser kan og skal ikke sammenstilles eller defineres som det fullstendige bildet på samiske eller samenes interesser.

Det vil oppstå interessekonflikter også blant samer og ulike samiske interesser, og Sametinget presiserer at alle samer har rett på det samme urfolksvernet som folkeretten gir. Konflikter oppstår når man opplever seg urettferdig eller skjevt behandlet. Det vil være viktig at ulikebehandlingen rettes opp gjennom denne lovrevideringen og at man på denne måten rydder bort grobunn for ulike samiske konflikter.

Reindriftslovens formål er tydelig på at tamreinens dyrevelferd skal ivaretas. *«Både i og utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven bidra til å sikre forsvarlig dyrevelferd for tamrein.»*

Men ikke en eneste plass er det presisert at næringen også har et selvstendig ansvar for å ivareta reinens dyrevelferd.

Dette kommer klart frem ved beite på dyrket innmark. I flere tilfeller har Reindriftsstyret overprøvd statsforvalterens vedtak om sanksjoner mot reinbeite på innmark, eksempelvis sak 2/21 i Reindriftsstyrets protokoll av 24.februar 2021. Her snudde Reindriftsstyret Statsforvalterens vedtak om sanksjoner på grunnlag av at det er lite beite i det ordinære beiteområdet og at bonden ikke har gjerdet inn sin innmark. Gjennom denne praksisen påfører man bønder og andre ansvar for tamreinens dyrevelferd og fritar reindriftsnæringen fra å bære eget ansvaret for reinens tilgang til mat.

En bonde kan eksempelvis ikke skyve ansvaret for dyrevelferden over på naboen eller andre. Dersom dyr lider vil det komme et vedtak om nedslaktning som bonden må følge. I midlertidig ser vi at reindriftsloven pålegger andre som ferdes i reindriftsområder, slik som Reindriftslovens § 65 å ivareta tamreinens dyrevelferd, men stadfester ikke at reindriftsutøver selv har et ansvar for dyrevelferden til egne dyr. Dette er en skjevfordeling av ansvaret for dyrevelferd som må rettes opp i revidering av reindriftsloven.

Den samme skjevfordeling ser man på bruk av motorisert ferdsel. Mens man i Reindriftslovens § 23 har fått en blankofullmakt til å bruke motoriserte kjøretøy i reindriftnæringens virke uavhengig av både fauna og dyrevelferd, har saueneæringen og utmarksnæringer, som også har behov for å sanke og hente inn dyr og utmarksressurser, ikke samme mulighet. Dette er to primærnæringer som ofte bruker de samme områdene og har samme type arbeidsoppgaver i utmarka. Sauebønder og andre utmarksbrukere som er avhengig av motoriserte kjøretøy må forholde seg til Naturmangfoldsloven og andre reguleringer, og kan i beste fall få dispensasjon for å utøve næringen sin. Denne samme forskjellsbehandling ser vi når bønder vil sette opp gjeterhytter. De har ikke samme adgang til å sette opp anlegg og bygg som de har bruk for i sin næring.

Sametinget forventer at man likebehandler saueneæringen og annen utmarksnæring med reindriftnæringen, og at lovverket harmoniseres slik at man får en likebehandling av næringer som bruker utmarkas ressurser. Skal andre brukergrupper pålegges å ivareta fauna og andre forhold må også reindriftnæringen ha samme plikt.

Det er også en skjevfordeling i forhold til gjeterhytter som settes opp i næringsammenheng. Reindriftnæringens rett til å sette opp slike hytter til næringsformål, som omtales i Reindriftslovens § 21 gjenspeiler seg ikke i rett til gårds- og bruksnummer, som vanlig er i forvaltningen. Denne praksisen reduserer reindriftnæringens næringsverdier og vil ha konsekvenser for både verdivurdering og låneopptak. Reindriftnæringens næringshytter må likebehandles med andre næringers anlegg og bygg.

Jakt, fiske og fangst har vært like viktig for andre brukere av utmarka som reindriftnæringen. Det er ikke bare reindriftnæringen som har opparbeidet seg rett til disse ressursene. I Reindriftslovens §26 ser man imidlertid at reindriftnæringen har rett til gebyrfritt fiske, fangst og jakt på statsgrunn. Andre brukergrupper, som også har benyttet seg av disse ressursene, er ikke anerkjent som rettighetshavere til disse ressursene. Sametinget mener at reindriftsloven må harmoniseres med annet lovverk og at likebehandlingene av de ulike gruppene må være gjennomgående.

Ferdsel i utmark

Statsforvalter i Troms og Finnmark har opparbeidet seg en praksis der scooterløyper ikke forlenges dersom berørte reindriftdistrikt ikke eksplisitt samtykker til dette. På den måten gir man ei næring vetorett overfor alle andre. Dette er problematisk fordi hverken reindriftsloven eller annen lovverk gir de enkelte brukerinteresser tilgang til slik forvaltningsmessig vetorett. Denne type praksis undergraver Reindriftslovens § 65. Denne lovbestemmelsen gir Statsforvalter adgang til å regulere ferdsel og aktivitet i kortere perioder dersom det er til særlig skade for reindriftnæringen. I denne prosessen er loven klar på at alle skal høres og manglende samtykke fra reinbeitedistrikt vil dermed ikke være grunnlag for å nedlegge forbud. Særlig skade er mer enn forstyrrelser, og det skal begrunnes med en vesentlighet som gir større konsekvenser enn det andre brukere opplever i dag.

Sametinget forventer at praktisering av Reindriftsloven § 65 samsvarer med lovbestemmelsen og at andre interesser også høres i forkant av at Statsforvalter stenger løyper.

Sanksjoner

For at lov skal kunne fungere best mulig, er det nødvendig at den har legitimitet i folket. Loven må være forståelig, ha klare forpliktelser og rettigheter og brudd må sanksjoneres. Folk må ikke oppleve at brudd på lov behandles som uvesentlig og at sanksjoner ikke fører frem eller overprøves i stor grad. En slik praksis avler ikke respekt for loven og vil gjøre loven verdiløs for fremtidig forvaltning.

I revidering av reindriftsloven mener Sametinget det er viktig at man også ser på sanksjoner og at man innskrenker mulighetene for å omgjøre disse, slik Reindriftsstyret i dag gjør.

Reindriftslovutvalgets forslag

Reindriftslovutvalgets forslag til ny reindriftslov har fundamentalt motsatt syn på beskyttelse av reindriftnæringens interesser over alle andre. Men hensyntar ikke på noen måte annen utmarksnæring, ikke annen utmarksbruk, ikke andre beitenæringer, ei heller annen lokalbefolkningens bruk av områdene. I tillegg gir man reindriften større myndighet til å bestemme over andre, med at vurderingen om virkninger på reindriftnæringen, ikke lengre skal være til «vesentlig skade», men kun være «urimelig». Dette er en klar nedgradering av alle andres rettigheter, og kan ikke aksepteres.

Sametinget forventer at reindriftslovutvalgets forslag ikke danner basis for revidering av reindriftsloven, men at enkelte elementer kan vurderes, så fremt det ikke går utover andres bruk av de samme områder. Det forventes at ny lov ivaretar alle grupperinger.

Skal reindriftnæringen utvikles til ei bærekraftig næring må den ha stor legitimitet også i samfunnet for øvrig. Gjennom gjensidig involvering og medbestemmelse mellom reindriftnæringen og samfunnet for øvrig sikrer man legitimitet og eierskap til den felles bruken av utmarka. Rettferdig og likeverdig behandling av interesser som bruker den samme utmarka, bidrar til reduksjon av konflikter og til økt samhandling og samarbeid. På denne måten å styrkes reindriftnæringen og gir næringen forutsigbare rammer.

Sametinget vil komme tilbake til konkrete lovforslag gjennom konsultasjoner med Regjeringen.

Forslag til Merknad:

Reindriftslovutvalget har ingen legitimitet. De representerer ikke samer men reindriftnæringen og jurister. Lovforslaget som griper inn i hele samfunnet for øvrig uten at dette er tilstrekkelig utredet. Forslaget tar ikke hensyn til eksisterende lover, eller rettigheter til andre samer og befolkning for øvrig. Lovforslaget gir reindriften ytterligere makt over andre samer og befolkning for øvrig, uten at de er høringspart og uten at disse har medbestemmelse over arealer som også denne delen av befolkningen bruker.

Sametinget ber om at en revidering starter med en gjennomgang basert på likeverdighet mellom folk og næringer, og at bærekraft skal være utgangspunktet for all utmarksnæring og utmarksbruk.

08.03.2023.

